

श्री श्री हंससूत्रम्

श्रीश्रीगुरुगोराम्णे जयतः

कविकुलशिखामणि-श्रीश्रील-रूपगोस्वामि-प्रभुपाद-प्रणीतम्

श्रीश्रीहंसदूतम्

अकिङ्कन-

श्रीमत्-पुरीदास-महाशयेन

सम्पादितम्

मयमनसिंह-अलोयानिवासि-

श्रीशचीनाथराय-चतुर्धुरीणेन

प्रकाशितम्

श्रीश्रीगौरजन्मतिथिः

गोविन्दः २९, श्रीगौराक्षः ४५२ ; चैत्रः ७, वङ्गाक्षः १३५२ ;

मार्चमासः ११, खुष्टाक्षः १२४७ ; फाल्गुनपूर्णिमा,

रविवारः

ढाका-नगर्यां 'मञ्जुषा प्रिन्टिंग् ओर्काइज्' इत्याख्य-मन्त्रे

श्रीमदनमोहन-गङ्गोपाध्यायेन मुद्रितम्

কৃতজ্ঞতা-প্রকাশ

শ্রীধাম-বন্দাবনবাসী পণ্ডিতপ্রবর শ্রীযুত বনমালিলাল গোস্বামী
বিদ্যাভূষণ, শ্রীধাম-নবদ্বীপস্থ-শ্রীহরিবোল-কুটিরের পণ্ডিতবর শ্রীযুত
হরিদাসদাস মহাশয়, বরাহনগর শ্রীভাগবতাচার্য্য-প্রভুর শ্রীপাটস্থ
শ্রীগৌরান্ধ-গ্রন্থ-মন্দির, শ্রীগোপীবল্লভানন্দ দেব-গোস্বামী—শ্রীপাট-গোপী-
বল্লভপুর, পুরীর শ্রীগঙ্গামাতা-মঠ, পুরীর বড় ওড়িয়া-মঠ, ঢাকা-
বিশ্ববিদ্যালয়, কলিকাতা-বিশ্ববিদ্যালয়, বারানসীস্থিত বিভিন্ন বিদ্যালয় ও
গ্রন্থাগারসমূহ, মাদ্রাজ-বিশ্ববিদ্যালয়, মাদ্রাজ ওরিয়েণ্টেল্ মেনাস্ক্রিপ্ট্‌স্
লাইব্রেরী, এডেয়ার্ লাইব্রেরী, রাজসাহী-বরেন্দ্র-রিসার্চ-সোসাইটি,
কলিকাতা রয়েল্ এসিয়াটিক্ সোসাইটি, কলিকাতা বঙ্গীয়-সাহিত্য-
পরিষদ, কলিকাতা সংস্কৃত-কলেজ্, পুনা-ভাণ্ডারকর্ ওরিয়েণ্টেল্
রিসার্চ ইন্সটিটিউট, মুম্বই নির্ণয়সাগর প্রেস্, গোরক্ষপুর গীতা প্রেস্,
ওড়িশা প্রভিন্সিয়াল্ মিউজিয়মের হস্তলিখিত পুঁথি-বিভাগ ও অগ্ৰাণ্ড
বিভিন্ন প্রতিষ্ঠানের অধ্যক্ষ ও পরিচালকবর্গের সৌজন্যে আমরা
শ্রীশ্রীগৌরপার্বদবৃন্দের গ্রন্থরাজির পাঠ মিলাইয়া সজ্জনবৃন্দের সম্মুখে
উপস্থিত করিবার সুযোগ-সৌভাগ্য লাভ করিয়াছি। এইজন্ম তত্তৎ-
সজ্জনবৃন্দের ও প্রতিষ্ঠানসমূহের শ্রদ্ধাস্পদ পরিচালকবর্গের নিকট
সর্ববাস্তুঃকরণে কৃতজ্ঞতা প্রকাশ করিতেছি।

—সম্পাদক

শ্রীশ্রী গুরুগোরাঙ্গো জয়তঃ

বিজ্ঞপ্তিলেশঃ

স্বয়ং ভগবতা শ্রীকৃষ্ণচৈতন্যদেবেন শ্রুতসমস্তব্রজরসমহানিধের প্রাকৃতব্রজরস-
রসিককুলশেখরশ্চ মহাকবেঃ শ্রীমদ্রূপগোস্বামিচরণশ্চ কৃতিরেতদ্-হংসদূতখ্যাং সংঘাত-
কাবামপ্রাকৃতবিপ্রলস্তুরসবৈচিত্র্যসমুজ্জলমুজ্জলরসাধিকারিণাং পরমাদরসেব্যং কিমপি
হৃদয়ধনং স্বমহিম্না রসসাহিত্যরাজিং সমুল্লাসয়ৎ সমুদ্ভাসতেতরাম্।

কংসবধাঙ্গুরকালং মধুপূর্যাং স্থিতিং কুব্বতি ব্রজরামাজীবনানন্দকন্দে
শ্রীকৃষ্ণে বল্লভবিরহবিগতপ্রাণ-প্রায়াণাং গোপীনাং কশ্যামপি মহত্যাং দশায়াং
জাতায়াং বিরহাতিপীড়য়া দশমদশামপ্যাধিগতয়াঃ শ্রীরাধায়া অসীমদুঃখাবধিনা
সাতিশয়ব্যাকুলিতা শ্রীললিতা নিরুপায়েব শ্রীরাধারমণায় শ্রীরাধাদশাং বিশেষেণ
বিজ্ঞাপয়িতুং হংসং কক্ষিৎ দৌত্যে সনির্বন্ধং সংপ্রার্থা সখ্যাঃ স্বস্ত্যাশ্চ নিবেদনীয়াং
সর্বমুপাদিশেতেষ্য কাব্যাস্ত্যস্ত বিষয়ঃ। উদ্ববসন্দেশাদিব গ্রন্থাদস্মাদপি বহবো
দৃষ্টান্তা রসশাস্ত্রেষু দাক্ষতা ইত্যেতদ্গ্রন্থদ্বয়শ্চ রসাধিকারপ্রামাণ্যে স্তুষ্ঠু নিদর্শনমিতি
কৃতমধিকবচনেন। ভূশং তুষেণপশমনী পরমোপাদেয়া শিখরিণীবা প্রাকৃতবিপ্রলস্ত-
রসবৈচিত্র্যসামগ্ৰীসংহত্যা শিখরিণীকৃতৈষা রসশিখরিণ্যুজ্জলভক্তিরসতৃষাতুরাণাং
শান্তিং বিতনোতি নিতরাম্।

অস্মিন্নুপাস্ত্যগ্নোকে 'শ্রীমান্ জয়তি বিদিতঃ সাকরতয়া' ইতি বাক্যেন
গ্রন্থকৃদগ্রজানাং শ্রীমৎসনাতনগোস্বামিপাদানামুদ্দেশঃ শ্রীভগবতঃ শ্রীকৃষ্ণচৈতন্য-
দেবশ্চ শ্রীচরণাশ্রয়ণাং প্রাগেব গ্রন্থশ্চ রচনাকালং স্মৃটং সূচয়তি।

মুদ্রিতচরণগ্রন্থত্রয়ং করলিপিস্টকঞ্চ পর্য্যালোচ্য বিশোধ্য মুদ্রিতঃ প্রকাশিত-
শ্চায়ং গ্রন্থঃ সজ্জনানন্দবর্দ্ধনো ভবতুতরামিতি

অকিঞ্চনশ্চ

শ্রীপুরীদাসশ্চ

হংসদূতশ্চ শ্লোক-সূচী

[মাতৃকাক্রমেণ প্রতিচরণগতাভ্যক্ষরাণাং নির্দেশিকা]

(অঙ্কপর্যায়ঃ শ্লোক-পৃষ্ঠায়োরিতি জাতব্যম্ ।)

অ		অয়ে কুঞ্জদ্রোণী-	৭৪।৬	ইতি শ্রদ্ধা	৮৭।৬
অকস্মাদস্মাকং	১৬।২	অয়ে রাসক্রীড়া-	৯৬।৭	ইতি স্বৈরং যন্তাং	৩৯।৩
অকাণ্ডে যদভূয়ঃ	১০৭।৮	অরতিং জাতীনাম্	২২।২	ইতীবাশ্চা	৭৬।৬
অকার্ষাদাকর্ষ-	১০১।৭	অরিষ্ঠেনাহুতাঃ	৬৯।৫	ইদং কিংবা হস্ত	১২০।৯
অগাধায়াং বাধাময়-	২।১	অলকং কালিন্দী-	৪৩।৪	ইদং সোঢ়ং	১০৫।৮
অগাধা রাধায়ামপি	১২৩।৯	অলিন্দাগ্রে	৩৬।৩	ইদানীং পশ্চৈতে	১০০।৭
অতঃ শঙ্কে	৩৮।৩	অলিন্দে কালিন্দী-	১১৫।৮	ইদানীং মারী	১৩৪।১০
অতিক্রান্তে সম্প্রতা-	৯৪।৭	অলিন্দে যন্তান্তে	৪৭।৪	ইদানীমাপেদে	৮৬।৬
অতীতেয়ং বার্তা	১১২।৮	অলীকামর্ষণ	১১০।৮	ইয়ং তে ছুর্বোধা	১৩৩।১০
অতোহহং দ্রুঃখার্তা	৯।১	অবশ্যং কালিন্দী-	২৩।২	ইয়ং নাথ ! জুরা	১৩৩।১০
অথ ক্রামং ক্রামং	৪১।৩	অবশ্যন্তস্তান্তা-	৩৩।৩	ইয়ং বন্দে মুক্ধা-	১০৪।৮
অদূরাদাসীনো	৫০।৪	অবস্থা তস্তার	৩।১	ইয়ং যামৈর্গম্যা	১৩৯।১০
অধস্তান্ধাবস্তো	১১।২	অবিশ্রদ্ধা মা	১০৭।৮	ইয়ং সা বাসন্তী	৬৭।৫
অনৌচিত্যং তস্ত	১০৬।৮	অবোধিষ্ঠাঃ	৩৫।৩	ইহায়াতো ধূর্তঃ	১০৬।৮
অপাঙ্গেন স্পৃষ্টা	১২১।৯	অশক্তাং গন্তব্যে	১০৯।৮	ইহায়াতো বৃন্দা-	১০৫।৮
অপূর্বা যন্তান্ত-	১৪০।১০	অসব্যং বিভ্রাণা	৩৬।৩		
অভূৎ কোহপি	৯৮।৭	অহরুন্দং বৃন্দাবন-	৭৫।৬	উ	
অমন্দং পূর্ণেন্দু-	৪৮।৪	অহো কষ্টং বাল্যা-	১১৪।৮	উৎসর্পন্তঃ স্মরণসরণীং	১০৮।৮
অমন্দঃ কালিন্দী-	১২৪।৯			উদঞ্চংকালিন্দী-	৪৯।৪
অমন্দাদাত্মানং	৮৫।৬			উদঞ্চনৈত্রান্তঃ-	২৯।৩
অমন্দাদাশঙ্কে	৩৬।৩	ই		উপাসীনো দৃগ্ভ্যাং	১৩৮।১০
অমর্ষাং প্রেমের্ষ্যাং	৮।১	ইতি কংসারৈঃ	১১৮।৯	উরো যন্ত স্ফারং	৫৯।৫
অমর্ষাদ্ধাবস্তাং	১০৮।৮	ইতি ক্রান্তা	৩২।৩		
অমী কুঞ্জাঃ	১০০।৭	ইতি দ্বৈধং নাস্তঃ	১৩৯।১০	ক	
অমী ব্যোমীভূতা	৬৯।৫	ইতি প্রেমোদগাঢ়-	১৩৮।১০	কচাকুষ্টি-ক্রীড়াক্রম-	১১০।৮
অমুঞ্চন্তী সঙ্গং	৯৫।৭	ইতি প্রেমোদগার-	১২৭।৯	কথং ন স্বং	১৩৫।১০
অয়ং পূর্বো রঙ্গঃ	৭৩।৬	ইতি প্রেমোদগার-	১১৩।৮	কথং নায়াসীতি	৯৯।৭
অয়ং লীলাপাঙ্গ-	৩৭।৩	ইতি ব্যাক্তং	৮৭।৬	কথং বা কল্যাণং	১২৩।৯
অয়ি শ্রীগোবিন্দ-	৩৫।৩	ইতি ব্যাগ্রৈরস্তাং	৮০।৬	কথং বা তে	১২৬।৯
অয়ি স্বপ্নো দূরে	১০৭।৮	ইতি ব্যাজাদেনাং	১১৭।৮	কথঙ্কারং যুক্তো	১৪০।১০
		ইতি ক্রতে যন্তাং	৪৪।৪		

কথামাচক্ষীথা	২২৭৯	গ	জিহীতে সাম্রাজ্যং	৬১৫
কদম্বঃ কাদম্ব !	১৬২	গতঃ কালো যস্মিন্	জিহীথা বিখ্যাতাং	২৮৩
কদম্বানাং বাটী	২৪২	-গভীরাস্তঃকক্ষাধৃত-		
-কদম্বাহঙ্কারং	৫৬৪	গরীয়ান্ মে	ত	
কদা কুঞ্জে গোপী	১১৭৮	গলদ্বাপাসার-	ততঃ সন্তুষ্টাঃ	১২১৯
কদা কুঞ্জে লীনা	১১৬৮	গুণো যশ্চানুর-	ততস্তাং হস্তাদী-	৫১
কদাচিৎ কল্যাণী	৯৭৭	গুরোঃ শিষ্যো নুনং	ততো গোবিন্দশ্চ	১৩৮১০
কদাচিৎ খেদাগ্নিং	৩১	গুরোরস্তেবাসী	ততো মধ্যেকক্ষং	৪৬৪
কদাচিদ্বাসস্ত্রী-	১১১৮	গৃহীত্বা গোবিন্দং	ততো রাধাং নীরা-	৬১
কদাচিন্মৃঢ়েয়ং	৮৫৬	গৃহীত্বা বিভ্রাণ্	ততোহহং ধম্মিল্লো	১১০৮
কদা প্রেমোদগু-	১০৩৮	গ্রহীত্বং ত্বাং	ততো হংসা-	২৭৩
কদা প্রেমোন্মীলন-	১০২৭	ঘ	তথাপি ত্বাং	১২৫৯
কদাহং সেবিষ্যে	১১৫৮	ঘনশ্রুমা ভ্রাম্যতু্যপরি	তথাপি স্ত্রীপ্রজ্ঞা	৫৩৪
কপোলাস্তে	৪৯৪	ঘনীভূতং চূত-	তথাপ্যস্তাং হংহো	১৩৬১০
করিষ্যত্যানন্দং	২১২	চ	তথাশ্চ রাধায়া	৮৫৬
করিষ্যে গোবিন্দং	১০৩৮	চতুঃশালং শৌরেঃ	তথেন্দানীং হা ধিক্	৯৮৭
কলাবান্ সানন্দং	১০২	চলনুক্তালম্ব-	তদন্তে বাসন্তী-	১৯২
কিমস্মানেতস্মান্-	৩৭৩	চিরং কংসারাতে-	তদন্তে ত্রীকান্ত-	২৪২
কিমাষ্টী ভূতৈঃ	৮০৬	চিরং কোহপি	তদাখ্যামি স্বামিন্!	৯৭৭
কিমাহো রাধেতি	৭৩৬	চিরং ধ্যানাসক্তা	তদা নাস্মান্	৬৩৫
কিমেনামেণাক্ষীং	১১৯৯	চিরং বিশ্বত্যাগ্নান্	তদা নিস্পন্দাদী	৪১
কিমেভির্ব্যাহারৈঃ	৬২৫	চিরং গুক্ষং	তদামাজ্ঞী-	২১
কিরস্তী লাবণ্যং	১৭২	চিরাদন্তভূতা	তদারণ্যং ঘোরং	* পরি ১০
কিশোরোত্তংসোহসৌ	১২২	চিরাদশ্চাশ্চিত্তং	তদারস্তাদগোপী-	১১৪৮
কুহুকঠৈরগুাবধি	৭২৫	চিরাদান্তা	তদালোক-	৭১
কৃতস্তোত্রা মুঞ্চৈ-	৪৫৪	চিরাদুধোভারা-	তদালোকাক্ষীর !	৪৫৪
কৃতাক্ষষ্টিক্রীড়ং	৭৭৬	চিরানমৃগ্যাস্তীনাং	তদালোকোদ্ভেদ-	১৯২
কৃতাসঞ্চে ভাবী	৫২৪	ছ	তদৌয়ো ব্যাপারস্তব	১৩১৯
কৃতোদেগঃ	৮৯৭	ছদদন্দে যশ্চ	তদ্বিত্তিষ্ঠ ব্রীড়াবতি !	১১০৮
-ক্রিয়ে জাতে	১৯২	জ	তদেতং সন্দেশং	১০২
কচিৎ ক্রৌঞ্চারাতেঃ	৩৪৩	জগন্নেত্রশ্রেণী-	তদেতং কিং	১২৯৯
ক্ষণং যানালোক্য	৫৪৪	জগৌ চিত্রং	তদেবাস্তাং তাবদ্-	পরি ১০
ক্ষণং হৃষ্টস্তিষ্ঠন্নবিড়-	১৪২	জনান্ সিদ্ধাদেশান্	তদৈবাস্মাকীনাং	৬৪৫
ক্ষতাপস্মারোণ	৮০৬	জবাপুষ্পশ্রেণী-	তনুভূতং সত্	৮৯৭
খ		জিতং তহি শ্বৈরং	তমাদৌ পহ্নানং	১৫২
খরায়স্তে সত্থো	১৩৪১০		তমালশ্রামাজ্ঞী	১৭২

তমালশ্রামাঙ্গে	১১১	ত্বয়া বৃন্দাদেব্যাঃ	৩১৩	ন স্ৰগং সৰ্বজ্ঞ !	১৩৬১০
তমালশ্রালোকাদ্-	২৩১২	ত্বয়া সস্তাপানানুপরি	৮৬৬	ন লেভে লুকাপি	১১৪৮
তমেবাদ্রিং	২২১২	দ		ন বংশীমজ্জাসীদ্-	১০৮৮
তয়া গন্তব্য	১২১২	দদর্শাগ্রে কক্ষিগধুর-	৬১১	নবাশোকোত্তংস-	৩৭১৩
তয়া ভূয়ঃ ক্রীড়া-	১৮১২	দধানা সাধীয়ঃ	১৭১২	নবীনস্তং কথো !	১২৫১২
তরঙ্গৈঃ কুর্কবাণা	৭৬১৬	দধানে দুগ্ভদ্যা	৯০১৭	নবীনেয়ং সম্প্রত্য-	৮১১৬
তব ধ্বনাত্তাসাং	২৬১৩	দধীথা ভাগীরে	২৭১৩	নিকুন্তন্ নেন্রান্ত-	১৩৭১১০
তব শ্রান্তস্থান্তঃ-	১৬১২	দশামস্তাঃ শংসন্	৯২১৭	নিকে তৈরাকীর্ণা	৩৩১৩
তব স্কন্ধোপান্তে	১১৬১৮	দিধীর্ধন্ মাং	১০৮১৮	নিজাঙ্গে কাদম্বী-	১১৮১২
তবাক্ষোরানন্দং	৪০১৩	দিধীর্ধৌ জাতের্ষ্যং	১১১১৮	নিতম্বিত্তো	২৬১৩
তবাপাঙ্গ-ক্রীড়া-	৩২১৩	দুকূলং বিভ্রাণো	১১	নিদানং গান্তীর্ঘ্য-	৫৭১৫
তবভাণং ভেজে	১২২১২	দুরালোকং	৭৫১৬	নিধায়াগ্রে	৪৮১৪
তবেয়ং ন ব্যর্থ	২০১২	দৃগস্তোগন্তীরী-	৪১১	নিধায়াঙ্গে	৬১১
তিরোধায় স্বাঙ্গং	১২২১২	দ্যুতিং ধত্তে যশ্চ	৫৮১৫	নিধান্ত্তী কঠে	৮৪১৬
তুলাকোটিকাগৈ-	১০৮১৮	-দ্র্যাতীনাং লাবণ্যং	৫৩১৪	নিরস্তপ্রত্যাহং	১১১২
তৃণাবর্তাক্রান্ত্যা	৬২১৫	দ্রমালীয়ং চেতঃ	১০০১৭	নিরাতঙ্কস্তম্বাঃ	৪৭১৪
তৃণাবর্তারাতে-	৩১১৩	ধ		নিরানন্দা গাব-	১৩৪১১০
ত্রিলোকীলক্ষ্মীণাং	৪৮১৪	ধরণ্যামুম্বীল-	৮৪১৬	নিবাসস্তে দেবি !	১২২১২
ত্রিবক্রাহে!	৭২১৬	ধুরীণো ধীরাপামধি-	১৪১১১০	নিবাসান্ বৃষীনামহু-	৪১১৩
ত্বদীক্ষাদীক্ষায়ৈ	৮২১৬	ধৃতানন্দাং বৃন্দাবন-	১১৬১৮	নিবিষ্টঃ পল্যাঙ্গে	৪৮১৪
ত্বদুৎসঙ্গে নিদ্রা-	১১৫১৮	ধৃতোৎকণ্ঠা	৭১১	নিবিষ্টা কালিন্দী-	৩৩১৩
ত্বমষ্টাভিনে ত্রৈ-	২৮১৩	ধৃতো যো গান্দিষ্ঠা!	৬১১৫	নিবেথ প্রত্যেকং	১১৮১২
ত্বমাবেচ্ছ ক্লিষ্টন্-	১৩৮১১০	ধ্রবং পুণ্যভ্রং শাদ-	৭২১৬	প	
ত্বমাসন্নঃ কক্ষিগ্নিহ	১৩৭১১০	ধ্রবং সা চক্রাক্ষী	১৩১২	পতঙ্গীবাছানং	৭৭১৬
ত্বমাসাচ্ছ স্নৈরং	১০৬১৮	ন		পতাকাভিঃ	৪১১৩
ত্বমাসীনঃ শাখা-	২৭১৩	ন কপ্সিন্ বিশ্রান্তং	৮১১	পদব্য ভব্যানাং	১২১২
ত্বমাসীনস্তম্বাং	২৪১২	ন জানীমঃ	৯১১৭	পরোরাশিক্ষীত-	৯০১৭
ত্বমেকা স্ত্রকাক্ষি !	৩৭১৩	ন জানে কুত্রায়ং	১১১১৮	পরং ধর্ম্যাপেক্ষা-	৯৮১৭
ত্বয়া ক্রোড়ীচক্রে	১৩০১২	নটদ্রবল্লীকং	৬১১৫	পরচীনো জন্মাবধি	১৪১১১০
ত্বয়া গোষ্ঠং	৭৫১৬	ন তশ্চা দোষোহয়ং	৮১১	পরানন্দাভোগঃ	১১১
ত্বয়া নাগন্তব্যং	৭০১৫	নদীং কাক্ষি দোপাঠে	৭৬১৬	পরানন্দো যশিন্-	৬২১৫
ত্বয়া পুণ্যে	৩০১৩	ন ধৎসে রাধায়া	১২৫১২	পরামৃগে যস্মাদ্ধৃতি-	১০৪১৮
ত্বয়া ভূয়ো যশ্চাঃ	৬৬১৫	ন নির্বক্তুং	৫৩১৪	পর্যাবর্তিষ্যন্তে	২৬১৩
ত্বয়া মাকন্দন্ত্র	৬৭১৫	ন পারং নাবারং	১০৪১৮	পর্যাবৃত্তম্বাসা-	৫১১
ত্বয়া বিজ্ঞাতব্য	১৩১২	ন ভিক্ষা সংপক্ষে	৯১১	পরিক্লেশ-শ্লেচ্ছান্	১৩৭১১০
ত্বয়া বিজ্ঞাতব্যো	৬২১৫	ন যস্মাদ্ধূর্মেধা	৭৮১৬	পরিধ্বস্তামোদাং	৯৩১৭

পরীণাহাং প্রেম্ণা-	৪১১	প্রভৌ মুক্তাপেক্ষে	১০০১৭	ভুজদ্বন্দং যশ্র	৬০১৫
পরীতাং ভূয়শ্রা	৯৩৭	প্রমোদং নালীকে	৯১১	ভুজস্তল্লাসাদ্-	১১২৮
পরীতান্দী গোবর্ধন-	১২০১৯	প্রযত্নাঙ্ঘামেব	১২২১৯	-ত্রমাক্রান্ত্বাস্তো	২৫১২
-পরীপাকশ্রান্ত-	৬১১৫	প্রযত্নাদাবালাং	৬৬১৫	ম	
পরীরন্তং প্রেম্ণা	১২৩১৯	প্রয়াতাহং মুঞ্চে ।	৩৬১৩	মণিস্তস্তালধী	৫০১৪
পরীবারান্	১২৭১৯	প্রযাতু স্বচ্ছন্দং	১০৫১৮	মদাহুদামানাং	৫৬১৪
পরীহাসারন্তী	১০৯১৮	প্রযাতো মাং	১০৫১৮	মদালোকোম্মাসি-	৪৩১৪
পরোক্ষং বক্ষ্যন্তে	৭৪১৬	-প্রযুক্তো যদভূয়ঃ	১৩১১৯	মনীষা হি	৮২১৬
পরোক্ষং বৃক্ষীনাং	১২২১৯	প্রবিষ্টং মংশ্রন্তে	২৮১৩	মনো মে হা	১০৪১৮
পলার্শৈঃ কালিন্দী-	৫১১	প্রবীণা গোপীনাং	৭৪১৬	মনোবাঞ্চে নাট্যাং	১৩২১৯
পবিত্রেষু প্রায়ো	৯১১	প্রবৃত্তা তন্মূর্তি-	৫৩১৪	মম শ্রাদর্ধানাং	২০১২
পশূনাং পাতারাং	৮৩১৬	প্রবৃত্তা হংসায়	৮১১	ময়া প্রষ্টব্যোহসি	৭৩১৬
শিকানাং বেবেষ্টি	৬৪১৫	প্রবেশস্তত্রাসীং	৭৯১৬	ময়া বাচ্যঃ কিংবা	৭৮১৬
শিবন্ জম্বুগামং	১৪১২	-প্রবেশে নারীণাং	৩৯১৩	মরলা মাণিক্য-	৪২১৪
পুনঃ কোপোত্তিন্ন-	১২৭১৯	প্রস্থতো দেবক্যা	৬৮১৫	মরীচিভির্ষস্মিন্	৫৯১৫
পুরস্তশ্মিনীপ-	৩০১৩	প্রস্থনানাং গন্ধং	৭০১৫	মহামীনং ক্ষিপ্রং	১২৮১৯
পুরস্তাদাভীরীগণ-	৫০১৪	ব		মহীচক্রে শঙ্কেমহি	২২১২
পুরস্তীরে তীরে	১১৭১৮	বধানৈনং ধূর্তং	১১৩১৮	মিলদভূষীং	১১৯১৯
পুরা তিষ্ঠন্	৬৫১৫	বলাদত্ত প্রাণা-	৯৫১৭	মিলন্তং কালিন্দী-	৬১১
পুরা বদ্ধা	৯৬১৭	বলাদশ্রান্তেন	৯১১৭	-মিষাদগ্রে গোপী-	৬৭১৫
পুরী ষস্মিনাস্তে	৩২১৩	বলাদাকর্ষন্তং	১০২১৭	মুকুন্দ ! ভ্রাতৃক্ষী	৯৭১৭
পুলিন্দ্যো গোবিন্দ-	২৩১২	বলাদাক্রন্দন্তী	১৫১২	মুকুন্দ ! শ্রীবন্দাবন-	৮৮১৭
প্রণম্য শ্রীপাদাষুজ-	৬৫১৫	ক্রবাণঃ কুর্কীথাঃ	১২৩১৯	মুকুন্দস্তে সাক্ষাং	৪৯১৪
প্রণামং শংসতী	৭১১	ভ		মুকুন্দো গান্দিষ্ঠা-	২১১
প্রণেতব্যো	৩১১৩	ভজন্ সত্বো	৭০১৫	মুখদ্বারা বারদয়-	৫৮১৫
প্রণেতব্যো দৃষ্টে-	১৩৯১০	ভজে লজ্জাং	৯৮১৭	মুদা ক্ষেমং	১১৯১৯
প্রণেষ্টেতে বাল-	৫১১৪	-ভরাণাং ধারাভি-	৩২১৩	-মুরারাতঃ ক্রীড়াবলি-	১৪২১১০
প্রতীকারারন্ত-	৯৫১৭	ভবত্যাং কর্তব্যঃ	১২১১৯	মুরারাতের্থত্র	৪১১৩
প্রতীক্ষেথা ভ্রাত-	৪৭১৪	ভবন্তং কংসারে !	৮৩১৬	মুরারে ! কালিন্দী-	৮৮১৭
প্রপন্নঃ কালোহয়ং	১৩৫১১০	ভবন্তং বীক্ষন্তাং	১১১২	মুরারে ! ত্রুঃসাধা	৮৫১৬
প্রপন্নঃ প্রেমাণং	১৪১১১০	ভবন্তং সন্তপ্তা	৮৩১৬	মুরারে ! বিজ্ঞপ্তিং	৭৬১৬
প্রপেদে চুষায়	১০৯১৮	ভবান্ ক্ষিপ্রং	১০১২	মুহুঃ কুজংকাঞ্চী-	১২৪১৯
প্রপেদে তশ্রেদং	১৩২১৯	ভবান্ দ্রষ্টা	৪৬১৪	মুহুঃ শূত্ৰাং	৩৮১৩
প্রবন্ধোহয়ং বন্ধো-	১৪২১১০	ভবান্ যশ্রাং	৬৫১৫	মুহুঃ সিক্তস্তষাং	২৮১৩
-প্রভাঙ্কৈত্রং	৬০১৫	ভবান্ ব্যগ্রস্তশ্চৌ	৭১১৫	মুহুর্দেষ্টি দ্রোহং	১৩৬১১০
প্রভোরন্তঃ সাক্ষাং	১৪২১১০	ভবেদন্তঃ কো বা	৯২১৭	মুহুর্দ্রাম্যচ্ছিন্নী-	১০২১৭

মুহম্মানগ্রহিঃ	১১৪৮	কুচীনা মুহ্লাসৈ-	৫৬৪	বিধেয়া গোপীনাং	১৩৯১০
মুহুর্লাশুকীড়া-	৩০১৩	কবন্ যাহি	২৬৩	বিধো ! পাদম্পর্শাদপি	৯৩৭
মুহুস্তত্রাভীরী-	৪০১৩			বিনীত-প্রহ্লাদ-	১৩১৯
মৃগালীভুঞ্জানো	১৪১২			বিপত্তিভ্যাঃ	৯৪৭
		ল		বিমুক্তামজ্জাসীঃ	৩৫১৩
য		লতালীভিঃ পুষ্প-	১০৯৮	বিমুক্তায়্য ব্যক্ত-	৯৫৭
যতঃ কল্পশাদৌ	৫৭৫	লতাশ্রেণী	৭০৫	বিরাজন্তী সর্বোপরি	১৫১২
যতঃ সা সৈরিক্তী	১৩০৯	লসক্তিপ্রাশুং	৪৬৪	বিরাজন্তে যশ্চ	৫৪৪
যতো জাতঃ	১৩৩১০			বিরোধত্বং ঘোষো	১৩৪১০
যথার্থং স্বং	২২১২	বনান্তে চান্দ্রীভিঃ	১০৩৮	বিরিঞ্চেরশ্মিন্	৩৪১৩
যদর্থং দুঃখাগ্নি-	৭৮৬	-বপূর্বলীভ্রশূন্-	১৮১২	বিলজ্জং মা	৩৯৩
যদশ্রং কাঠিষ্ঠং	১৩৩১০	বভূব প্রঠৌহী	৬৬৫	বিলম্বঃ কাদম্বী-	১৪০১০
যদান্মানং দর্পাদ্-	১৩২৯	বভূব ব্যর্থ্য	২৪১২	বিলাসার্থী	১০১৭
যদাভীরীরূন্দৈ-	৪৪৪	বয়ং গ্রাম্যা	৭১৫	বিলাসিন্নতাপি	১৩৫১০
যদা যাতো গোপী-	২১১	বয়ং ত্যক্তাঃ স্বামিন্ !	৭২৫	বিলাসোম্লাসেন	১১৬৮
যদারোঢ়ং দূরা-	২৫১২	বয়শ্চন্তে গোবর্ধন-	১০৭৮	বিলিখ্য ভ্রুশ্চী-	৮৪৬
যদালানস্তম্ভ-	৫৬৪	বয়শ্চন্তে সোহয়ং	১১২৮	বিলীচে শল্পক্যা	৩৪১৩
যদা বৃন্দারণ্য-	৬৪৫	বয়ং দূতং	৭১	বিলীন ধূলী-	৪১১
যদাস্থায়ি ভ্রাত-	পরি। ১০	বরাকীয়ং দৃষ্টা	১২৯৯	বিলোকিষে	১০২৭
যত্বেসঙ্গে তুঙ্গ-	৪২১৪	বসন্তীং বাসন্তী-	১১৫৮	বিলোকৈথাঃ	২০১২
যদেতশ্মিন্ বেণো-	১২৬৯	বসানঃ কৌষেয়ং	৪৯৪	বিলোকৈথাঃ কৃষ্ণং	৬৩৫
যদেতশ্চ নাসা-	৯৬৭	বহন্তে নস্তাপং	৬৯৫	বিবেকাখ্যং ছিত্ত্বা	১২৮৯
যদেবাং প্রাণাস্তং	৫৫৪	বহন্তে বা বাতাঃ	৬৪৫	বিবেক্তুং শক্যোতে	১৪০১০
যদেবা কংসারে !	৮৬৬	বহন্তে হি	১২৫৯	বিশীর্ণাক্ষীমস্তব্ধ-ণ-	৯৩৭
যমারুঢ়ো পূঢ়-	১৬১২	বিক্রমঃ পৌরণী-	৫০৪	বিষাদং মা	৪৪৪
যয়া নিত্রে তূর্ণং	১২১২	বিকাশেন ভ্রষ্টেঃ	৩০১৩	বিসৃজ্যন্তে সত্তঃ	৭২৫
যযৌ কালঃ	১০১৭	বিজানীষে ভাবং	৯১৭	বিহঙ্গেন্দ্রো যুগ্মীকৃত-	৫২৪
যযৌ মন্দা	৭৮৬	বিতম্বানং তন্বী-	৫৯৫	বৃষঃ শস্তোর্বশাং	৩৩৩
যযৌ রাগাঢ্যানাং	৫৫৪	বিতম্বানঃ কান্তিং	১৩৫১০	ব্যাদশ্চন্তে সামস্বর-	৫২৪
যযৌ রাধা	৭৪৬	-বিদগ্ধ ! ব্যামুগ্ধং	৬৩৫	ব্রজানন্দিনন্দীধর-	৮৮৭
যশোদা যশাস্তঃ	৫৮৫	বিদ্যন্তে যত্র	১৩১২		
		বিদূরাদাভীরী-	১৫১২	শ	
র		বিদূরাদাহর্ভুং	১১৭৮	শনৈস্তাসাং তাপং	২৩২
রণদ্বভৃঙ্গশ্রেণী-	১০৩৮	বিদুরে যং	১৩২৯	শয়ালুর্ধাং রাত্নৌ	৪৭৪
-রবালম্বী ভ্রাম্যদ্-	১২৪৯	বিধতে তদ্বক্তুং	৯৭৭	শরমেঘশ্রেণী-	২৫১২
রসাদাখ্যাভব্যং	৭৩৬	বিধতে শুক্রম্বা-	৮২৬	শিনীনামুদ্রংসঃ	৫২৪
রসানামাধারৈ-	১৪২১০	বিধাতব্যো	১৮১২		
-রহঃক্রীড়াসাক্ষী	২১১২				
কচিন্মেরা যা	১২১৯				

শুণোষি প্রত্যক্ষং	৩৮৩	সদেতি ক্রন্দন্তী	৮৮৭	-স্পৃহাঙ্কিতা	২৯৩
-শ্রবাদ্ভ্রষ্টায়ং	৮০৬	স দেবর্ষিমুক্তানপি	৫৪৪	-স্পৃহাধীনা শৌরে !	৯৩৭
স					
স কিং সাক্ষাদ্-	১২৪৯	স ধেনুনাং	২১২	স্ফুটং ক্রোড়াকারে	১৩০৯
সকৃদদৃষ্টী দূরাদহিত-	৭৭৬	সমক্ষং সর্বেবাং	৮৭৬	-স্ফুরৎ-প্রোমানন্দ-	৪০৩
সকৃদ্বংশীনাদ-	২১২	সমস্তাদধ্যায়ং	৯১৭	স্ফুরন্তং বীক্ষ্ষ্যে	৪৩৪
সখি ! স্বপ্নারস্তে	১০৬৮	সমস্তাদানন্দং	৩৩৩	স্ফুরমুক্তাপঙক্তি-	৬১৫
সখী কালিন্দীয়ং	৯২৭	সমস্তাত্তপ্তস্তব	৮৯৭	স্বরকীড়াংসিকুঃ	১১২৮
সখী তস্তা	৬৫৫	সমস্তাত্তমীলদ-	৬০৫	স্বরক্লাম্যদোপী-	৬০৫
সখীনাগাক্রন্দং	১১৩৮	সমস্তাত্তল্লাসস্তব	১৮২	স্বরোদ্ধিক্রীড়াং	৮৩৬
সখীসন্দোহানাং	৫১	সমস্তাদেবাস্তং	৬৮৫	স্বরো হস্তং	৯০৭
সখে ! দামশ্রেণী-	৫৮৫	সমর্ষাদা যেষাং	৪২৪	স্বকীয়াগারং	পরি১০
সখে ! নিঃসন্দেহং	৬২৫	স মাং ধৃত্বা	১০১৭	স্বদেশং কুবর্ষীথাঃ	১৩৭১০
সখে ! যস্তাভীরী-	৫৭৫	সমাগস্তা রাধে !	৪৪৪	স্বয়ম্ভূচ্ছূড়াগ্রৈ-	৫৪৪
সখে ! সাক্ষাদামোদর-	৪০৩	সমাগস্তা স্বৈরং	৭৯৬	হ	
স চেম্মুক্তাপেক্ষ-	৯৬৭	সমীপে নীপানাং	৬৭৫	হঠাদত্ত খো বা	৮৯৭
স জাতো গোপাল-	৬৮৫	সমুত্তিষ্ঠ ক্ষিপ্রং	১১২	হতাশা নিঃশঙ্কং	৯৪৭
স জাতুভ্যাংমষ্টা-	৫১৪	স ষাতুদৈচৈঃ	১১৮৯	হতাশেষং কিংবা	১২৮৯
সতীতি খ্যাতিং	৩৫৩	স যুনাংমুক্তংস-	৩৮৩	হতা সেয়ং প্রোমা-	৭৭৬
সতীনাং মুদ্বিতা	৮৬৬	সরোজানাং ব্যুহঃ	৫৫৪	হরিলক্কোপাধিঃ	১১০৮
সদা কংসারাতে ! ভজসি	৮৭৬	স বন্ধিসুং	২৭৩	হরেঃ কাকুমিশ্রাং	১২২৯
সদা কংসারাতে ! স্ফুরতি	১৩০৯	সহালীভার্লেভে	৩১	হরে ! দত্তস্বান্তা	৯০৭
সদা ঋত্বোত্তাভাং	৫৯৫	স্বথেন প্রস্থানং	১৪২	হরৌ যস্মিন্মগ্নে	২৯৩
সদাভীরী-	৩১৩	স্বথেন শ্রীবৃন্দাবন-	১২৬৯	হরৌ সন্দেশায়	৯৯৭
সদাভ্যর্গে	৮৩৬	স্বধাপূর্ণং চেতঃ	৬৩৫	হসন্ পৃষ্ঠালম্বী	১১১৮
		স্বহৃদবুদ্ধ্যা	৪২৪	হিমং বন্দে নীচৈ-	৫৫৪
		-স্বালংপাদত্মাস-	২৯৩		

श्रीश्रीगोडीय-गोरव-ग्रन्थ-शुटिका—

कविकुलशिखामणि-श्रील-रूपगोस्वामि-प्रभुपाद-विरचितम्

श्रीश्रीहंसदूतम्

विन्नेय
नहीं है

श्रीश्रीराधारमणाय नमः

- १। द्रुकूलं विजाणो दलितहरितालद्व्यतिहरं, जवापुष्पश्रेणीरुचि-रुचिरपादाम्बुजतलः ।
तमानश्यामाञ्जे दरहसितलीलाङ्कितमुखः, परानन्दाभोगः स्फुरत्तु हृदि मे कोहपि पुरुषः ॥
- २। यदा यातो गोपीहृदयमदनो नन्दसदना, न्मुकुन्दो गान्दिन्यास्तनयमनुररुक्मन्-मधुपुरीम् ।
तदामाङ्गलीच्छन्तासरिति घनघूर्णापरिचयै, रगाध्यायं बाधामयपयसि राधा विरहिणी ॥
- ३। कदाचिं खेदाग्निं विघटयितुमस्तुर्गतमसौ, सहानीभिर्नेत्रे तरलितमना यामुनतटीम् ।
चिरादस्याश्लिष्टं परिचितकुटीरावकलना, दवस्था तस्तार स्फुटमथ स्त्रमुण्डेः प्रियसखीं ॥
- ४। तदा निम्पन्दाङ्गी कलितनलिनीपल्लवकुलैः, परीणाहां प्रेमणामकुशलशताशङ्कितद्वयैः ।
दृगन्तो गन्तारीकृत-मिहिरपुञ्जी-लहरिभिः, बिलीना धूनीनामुपरि परिवत्रे परिजनैः ॥
- ५। ततस्तान् गन्तारङ्गीमुरसि नलितयाः कमलिनौ, पलाशैः कालिन्दीनलिनशिषिरैर्वीजिततनुम् ।
परारत्नशासाङ्कुरकलितकण्ठीं कलयतां, सखीसन्दोहानां प्रमदभरशाली धवनिरभूत् ॥
- ६। निधायान्ने पङ्केरुहदलविटङ्कस्य नलिता, ततो राधां नीराहरणसरणी-गन्तुचरणा ।
मिलन्तु कालिन्दीपुलिनभुवि खेलाङ्कितगतिं, ददर्शाग्रे कङ्किण्णधुरविरुतं श्वेतगरुतम् ॥
- ७। तदालोकशोकोच्छ्रितहृदया सादरमसौ, प्रणामं शंसन्ती लघु लघु समासाद्य सविधम् ।
धृतोऽकृष्ठा सद्यो हरिसदसि सन्देशहरणे, वरं दूतं मेने तमतिललितं हस्त नलिता ॥
- ८। अमर्षां प्रेमैर्ष्यां सपदि दधती कंसमथने, प्रवृत्ता हंसाय स्वमभिलषितं शंसितुमसौ ।
न तस्या दोषोऽह्यं यदिह विहगं प्रार्थितवती, न कस्मिन् विश्रुतं दिशति हरिभक्तिप्रणयता ?
- ९। परिव्रजेमु प्रायो विरचयसि तोयैमु वसतिं, प्रमोदं नालीके बहसि विषदाञ्जा^५ स्वयमपि^६ ।
अतोऽहं दुःखार्ता शरणमवला ह्यां गतवती, न त्रिक्ला^७ संपङ्के त्रजति हि कदाचिद्विफलताम् ॥

पाठांतराणां सांकेतिकचिह्नानि— 'क' बम्बती-बम्बालय-प्रकाशित-ग्रन्थः; 'ख' विभासप्रकाश-गङ्गोपाध्याय-सम्पादित-ग्रन्थः; 'ग' जीवानन्दविद्यासागर-सम्पादित-काव्यसंग्रहास्तुर्गत-ग्रन्थः (१म-भागः); 'घ' बराहनगर-श्रीगौराङ्गग्रन्थ-मन्दिर-७२९-संख्याक-करलिपिः; 'ङ' तत्र-६७६-संख्याक-करलिपिः; 'च' बङ्गीय-साहित्यपरिषदः १२-संख्याक-करलिपिः; 'छ' तत्र-१८२८-संख्याक-करलिपिः; 'ज' तत्र-८६९-संख्याक-करलिपिः; 'झ' पुरी-बड़-डियामठ-करलिपिः ।

१। -विन्दन्- (ग, घ, छ, ज) ; २। सहचरी (छ) ; ३। -चलितकण्ठीं (क, ग, च) ; ४। -सरणी (घ, ङ, छ, ज) ; ५। -दमने (क) ; ६। विशदाञ्जा (ख) ; ७। स्वयमसि (ग, घ, छ, ज, ष,) ; ८। याङ्गा (क, ख, घ, ङ, च, छ, ज, ष) ।

- १० । चिरं विश्वत्याम्नान् विरहदहनज्वालविकलाः, कलावान् सानन्दं वसति मथुरायां मधुरिपुः ।
तदेतत् सन्देशं स्वमनसि समाधाय^१ निखिलं, भवान् क्षिप्रं तस्य श्रवणपदवीं सङ्गमयतु ॥
- ११ । निरस्तप्रत्यूहं भवतु भवतो वद्वानि शिवं, समुत्थितं क्षिप्रं मनसि मुदमाधाय सदयम् ।
अधस्ताद्भावस्तो लघु लघु समुत्थाननयनैः, भवन्तं वीक्षन्तं कुतुकतरला गोपशिशवः ॥
- १२ । किशोरौतुंगसोहसो^२ कठिनमतिना दानपतिना, यया निष्ठे तूर्णं पशुप^३-युवती^४-जीवितपतिः ।
तया गन्तव्या ते निखिलजगदेकप्रथितया, पदव्या भव्यानां तिलक ! किल दाशार्हिनगरी ॥
- १३ । गलद्वाप्सासारप्लुतधवलगण्डा मृगदृशा, विदूयन्ते यत्र प्रबल^५-मदनावेशविवशाः ।
द्वया विञ्जातव्या हरिचरणसङ्गणयिनो, प्रबवं सा चक्राक्षी^६ रतिसखशताङ्गस्य पदवी ॥
- १४ । पिबन् जम्बुश्यामं मिहिरदुहितुर्वारि मधुरं, मृगालीभुञ्जानो हिमकरकलाकोगलरुचः ।
क्षणं कृष्टस्तिष्ठन्निविटपे शाखनि सखे ! सुखेन प्रश्रानं रचयतु भवान् रुग्णनगरे ॥
- १५ । बलादाक्रमन्ती रथपथिकमक्रूरमलितं, विदूरादाभीरीतिरिभ्रयथो येन रमणम् ।
तमादौ पश्चानं रचय चरितार्था भवतु ते, विराजन्ती सर्वोपरि परमहंससंस्थितिरियम् ॥
- १६ । अकस्मादस्माकं हरिरपहरणंशुकचयं^७, यमारूढो गूढप्रणयलहरीः कन्दलयितुम् ।
तव श्रांतश्रांतःश्रुगितरविभ्रं कश्चलयेः, कदम्बः कादम्ब ! त्वरितमवलम्बः स भविता ॥
- १७ । किरन्ती लावण्यं दिशि दिशि शिखुस्तविकिनी, दधाना साक्षीयः कनकविमलद्योति वसनम् ।
तमालश्यामाक्षी सरलमुरलीचूम्बितमूषी, जर्गो चित्रं यत्र प्रकटपरमानन्दलहरौ ॥
- १८ । तया भूयः क्रीडारभसविकसद्-^८वल्लववधु, -वपुर्वल्लिज्रशुभ्र, गमदकणश्यामलिकया ।
विधातव्यो हल्लिसकदलितमल्लिलतिकया, समन्ताद्गुल्लासुख मनसि रासस्थलिकया ॥
- १९ । तदन्ते वासन्तीविरचितमनोज्ञेऽसकला, चतुःशालं शोरेः स्फुरति न दृशो तत्र विकिरेः ।
तदालोकौन्देद^९-प्रमदभ्रविस्मारितगति, -क्रिये जाते^{१०} तावद्वयि वत हता गोपवनिता ॥
- २० । मन श्यादर्थानां क्षतिरिह बिलम्बाद्वदपि ते, विलोकेथाः सर्वं तदपि हरिकेलिस्थलमिदम् ।
तवेयं न व्यर्था भवतु शुचिता कः स हि सखे ! गुणो यश्चागुरद्विषि मतिनिवेशाय न भवेत् ?
- २१ । सकृदंशीनादश्रवणमलितानीरवनिता, -रहःक्रीडासाक्षी प्रतिपदलतासद्म^{११}-सुभगः ।
स धेनुनां वक्षुमधुमथनखट्टायितशिलः, करिष्यत्यानन्दं सपदि तव गोवर्द्धनगिरिः ॥
- २२ । तमेवादिं चक्राक्षितकरपरिषङ्गरसिकं, महीचक्रे शङ्खेमहि शिखरिणां शेखरतया ।
अरातिं ज्ञातानां ननु हरिहयं यः परिभवन्, यथार्थं स्वं नाम व्यथित भूवि गोवर्द्धन इति ॥
- २३ । तमालश्यालोकार्दगिरिपरिसरे सन्ति चपलाः, पुलन्द्या गोविन्दस्मरण-रभसोत्पुङ्ग-वपुषः ।
शनैस्तासां तापं^{१२} क्षणमपनयन् यास्यति भवा, -नवश्यं कालिन्दीसलिलशिथिरैः पक्ष-पवनैः ॥
- २४ । तदन्ते श्रीकान्तस्मरसगरधाटी-पुलकिता, कदम्बानां वाटी रसिकपरिपाटीं स्फुटयति ।
द्वमासौनस्तथां न यदि परितो नन्दसि भवतो, वभूव व्यर्था ते घनरसनिवेश^{१३}-व्यसनिता ॥
- २५ । शरश्लेघश्रेणी-प्रतिभटमारिष्टास्त्रनिर्, -शिचरं शुक्लं वृन्दावनपरिसरे द्रक्ष्यति भवान् ।
यदारोत्तुं दुराग्निलति किल कैलासशिखरि, -ब्रमाक्रान्तुश्वस्तो गिरिशसुहृदः किङ्करगणः ॥

१ । समारोपा (क, घ, ङ, छ, ज, ष); २ । स वैदक्षीसिद्धः (घ, ङ); ३ । पतंग (क); ४ । रमणी- (क);

५ । प्रमद- (क); ६ । चक्राक्षी (घ, ङ); ७ । -भरं (क, छ, ज); ८ । -बिलसद्- (घ, ङ); ९ । -वेदि- (घ, ङ, छ, ज); १० । जाने (थ, ग); ११ । -सङ्ग- (क, ज); १२ । शनैस्तापं तासां (थ); १३ । -निवास- (क) ।

- २७। रुवन् याहि सैरुं चरमदशया चूर्ध्वतरुचो, नितम्बिहो वृन्दावनभुवि सथे ! सन्ति बहवः ।
परावर्तिश्रुते तुलितमुरजिनूपुररवा, -तुव ध्वानात्रासां बहिरपि गताः क्षिप्रमसवः ॥
- २९। त्रुमासीनः शाखासुरमिलितचञ्चुत्रिभि सूथं, दधीथा भाञ्जिरे क्षणमपि घनश्यामलरुचो ।
ततो हंसाभिन्नखिलनभसश्चिक्रेमिया, स वर्द्धिमुं विमुं कलितदरचक्रं तुलयिता ॥
- २८। त्रुमष्टाभिर्नैत्रैर्विगलनमलप्रेमसलिलै, -मुह्यः सिल्लुम्ह्यं^१ चतुर-चतुराश्रुत्तितुवम् ।
जिहीथा विख्यातां स्फुटांमह भवदाक्षवरथं, प्रविष्टं मंश्रुते विधमटविदेव्यस्तुयि गते ॥
- २९। उदङ्गल्लेत्राञ्जः प्रसरलहरीपिच्छिलपथ, -स्त्रलं पादन्तासप्रणिहितविलम्बाकुलधियः ।
हरो यस्मिन्मये त्रिरतयमुनाकुलगमन, -स्पृहाक्षिप्ता गोपेत्या ययुरनुपदं कामपि दशाम् ॥
- ३०। मुह्यलाश्रुत्क्रीडाप्रमदमिलदाहोपूरुषिका, -विकाशेन त्रैष्टैः फणिमणिकुलधुमलरुचो ।
पुरस्तस्मिन्नीपक्रमकुसुमकिञ्जल्सुरभो, त्रया पुण्ये^२ पेयं मधुरमुदकं कालियहृदे ॥
- ३१। तृणवर्तारान्तेर्विरहदवसन्तापिततनोः, सदाश्रीरुन्दप्रणयवहमानोन्नतिविदः ।
अनेतव्यो^३ नवस्तवकभ्रसं वर्द्धितशुच, -स्त्रया वृन्दादेव्याः परमविनयाद्दन्मविधिः ॥
- ३२। इति क्राम्ना केकाकृतविरातिमेकादशवनीं, यनीभूतं चूतेत्रज मधुवनं^४ द्वादशमिदम् ।
पुरी यस्मिन्नास्ते यत्कुलभुवां निर्मलवशो, -भराणां धाराभिधवलितधरित्रीपरिसरा ॥
- ३३। निकेतैतराकीर्ण गिरिशगिरिडिम्बप्रतिभटे, -रवष्टम्बस्तुबलिविलसितैः पुष्पितवना ।
निविष्टा कालिन्कीततुवि तवाश्रुति सथे ! समन्तादानन्दं मधुरजलवृन्दा मधुपुरी ॥
- ३४। वयः शस्त्रोर्वश्यां दशति^५ नवमेकत्र यवसं, विरिणेरनुस्मिन् गिलाति कलहंसो विसलताम् ।
क्वचिं क्रोषारान्तेः कवलयति केकी विमधुरं, विलौटे शल्लक्या वलरिपुकरी पल्लवमितः ॥
- ३५। अबोधिताः कायान्^६ हि विचलितान्^७ प्रच्छदपटीं, विमुक्तामज्जासीः पथि पथि न मुक्तावलिमपि ?
अयि श्रीगोविन्दस्मरणमदिरामतुहदये ! सतीति थ्यातिं ते हसति कुलटानां कुलमिदम् ॥
- ३६। असव्यं विजाणा पदमध्वतलाङ्कारसमसो, प्रयाताहं मुक्ते ! विरग मग वेष्टैः किमधुना ?
अमन्दादाशक्ते सथि ! पुरपुरक्ष्मीकलकला, -दलिन्दाग्रे वृन्दावनकुसुमधवा विजयते ॥
- ३७। अयं नीलापाङ्ग-स्रपितपुरवीथी-परिसरो, नवाशोकान्तुं सश्चलति पुरतः कंसविजयी ।
किमस्मानेतस्मान्निभवनपृष्ठादिनुदती, त्रमेका सुक्ताक्षि ! स्वगयसि गवाङ्गावलिमपि ?
- ३८। मुह्यः शुण्ठां दृष्टिं बहसि रहसि ध्यायसि सदा, शुणोषि प्रत्यङ्कं न परिजनविज्जापनशतम् ।
अतः शक्ते पङ्केरुहमुथि ! ययो श्यामलरुचिः, स यूनामुक्तुंसुव नयनवीथीपथिकताम् ॥
- ३९। विलज्जं मा रोदीरिह सथि ! पुनर्याश्रुति हरि, -सुवापाङ्ग-क्रीडानिभिड-परिचर्या-ग्रहिलताम् ।
इति सैरुं यस्यां पथि पथि मुरारैरभिनव, -प्रवेशे नारीणां रतिरभसजन्ना वरुधिरै^८ ॥
- [पङ्क्तिः कुलकम्]
- ४०। सथे ! साङ्गादागोदरवदनचन्द्रावकलन, -स्फुरं-प्रेमानन्दप्रकरलहरीचूर्ध्वतधियः ।
मुह्यस्तुत्राश्रीसमुदयशिरोगुञ्जुविपद, -सुवाङ्कारानन्दं विदधति पुरा पौरवनिताः ॥
- ४१। अथ क्रामं क्रामं क्रमघटनया सङ्कटतरा, -स्रिवासान् वृषीनामनुसर पुरीमध्यविशखाम् ।
मुरारारोतेर्वत्र श्रुगितगगनाभिर्विजयते, पताकाभिः सन्तुपितभुवनमन्तुः पुरवरम् ॥

१। -स्तुत्तां (थ, ग) ; २। पुण्यः (घ), पुण्यं (ङ) ; ३। विधातव्यो (क, ज, ऋ) ; ४। व्रजमह वनं (थ),
व्रजमह वनं (ग) ; ५। प्रसति (ज) ; ६। काशान (ग) ; ७। विषटितां (ग, घ, ङ, च, छ, ष) ; ८। ववनिरे
(थ, ग, च, छ, ज) ।

- ৪২। যদুৎসঙ্গে তুঙ্গক্ষটিকরচিতাঃ সন্তি পরিভো, মরাল। মাণিক্যপ্রকরঘটিতক্রোটিচরণাঃ।
সুহৃদবুদ্ধ্যা হংসাঃ কলিতমধুরশ্যাম্বুজভুবঃ, সমর্যাদা যেষাং সপদি পরিচর্যাং বিদধতি ॥
- ৪৩। চিরান্মৃগ্যস্তীনাং পশুপরমণীনামপি কুলৈঃ^১, -রলকং কালিন্দীপুলিনবিপনে লীনমভিতঃ^২।
মদা^৩-লোকোল্লাসিস্মিতপারচিতাশ্চ^৪ প্রিয়সখি^৫! স্ফুরন্তং বীক্ষিয়ে পুনরপি কিমগ্রে মুরভিদম্? ॥
- ৪৪। বিষাদং মা কাৰ্ষীক্রান্তমবিতথব্যাক্তিরসৌ, সমাগস্ত। রাধে! ধ্বতনবশিখাশুস্তব সখা।
ইতি ক্রতে যশ্চাং শুকমিথুনামিত্তান্নুজকুতে, যদাভীরীবৃন্দৈরুপহৃত^৬-মভুতুদ্ববকরে ॥
- [যুগ্মকম্]
- ৪৫। ঘনশ্যামা ভ্রাম্যতু্যপরি হরিহর্যশ্চ শিখিভিঃ, কৃতস্তোত্রা মুগ্ধৈরগুরুজনিতা^৭ ধুমলতিকা^৮।
তদালোকাক্দীর! স্ফুরতি তব চেম্মানসরুচি,-জিতং তহি সৈরং জন^৯-সহনিবাসপ্রিয়তয়া ॥
- ৪৬। ততো মথ্যেকক্ষং প্রতিনবগবাক্ষস্তবকিতং, চলন্মুলানমস্ফুরিতমগলস্তস্তনিবহম্।
ভবান্ দ্ৰষ্টা হেমোল্লিখিতদশমক্ষচরিতৈ,-লসন্তিত্তিপ্রান্তং মুরবিজয়িনঃ কেলিনিলয়ম্ ॥
- ৪৭। অলিন্দে যশ্চাস্তে মরকতময়ী যষ্টিরমলা, শয়ালুর্থাং রাত্রৌ মদকলকলাপী কলয়তি।
নিরাতক্সস্তশ্চাঃ শিখরমধিকৃহ্য শ্রমন্মুদং, প্রতীক্ষেথা ভ্রাতব্বরমবসরং যাদবপতেঃ ॥
- ৪৮। নিবিষ্টঃ পল্যক্ষে মুদুলতরতুল্লাধবলিতে, ত্রিলোকীলক্ষ্মীনাং ককুদি দরসাটীকৃততনুঃ।
অমন্দং পূর্ণেন্দুপ্রতিমমুপধানং প্রমুদিতো, নিধায়াগ্রে তস্মিন্মুপহিতকফোণিদয়ভরঃ ॥
- ৪৯। উদঞ্চৎকালিন্দীসলিল^{১০}-সুভগস্তাবুকরুচিঃ, কপোলাস্তে প্রেঙ্ঘাণিমকরমুদ্রামধুরিমা।
বসানঃ কোষেয়ং জিতকনকলক্ষ্মীপরিমলং, মুকুন্দস্তে সাক্ষাৎ প্রমদসুধয়া সেক্ষ্যতি দৃশৌ ॥
- ৫০। বিকক্রঃ পৌরাণীরখিলকুলবৃদ্ধো যদুপতে,-রদূরাদাসীনো মধুরভণিতীগাশ্চতি তদা^{১১}।
পুরস্তাদাভীরীগণভয়দনামা স কঠিনো, মণিস্তস্তালম্বী কুরুকুলকথাং সঙ্কলয়িতা ॥
- ৫১। শিনীনাগুত্তংসঃ স কিল কৃতবস্মাপ্যুভয়তঃ, প্রণেষ্টেতে বালব্যজনযুগলান্দোলনবিধিম্।
স জানুভ্যামষ্টাপদভুবমবষ্টভ্য ভবিভা, গুরোঃ শিয়ো নুনং পদকমলসংবাহনরতঃ ॥
- ৫২। বিহঙ্গেন্দ্রো যুগ্মীকৃতকরসরোজো ভুবি পুরঃ, কৃতাসম্ভো^{১২} ভাবী প্রজবিনি নিদেশেহপি তমনাঃ।
ছদদ্বন্দ্বৈ যশ্চ ধ্বনতি মথুরাবাসিবটবো, বৃদস্তস্তে সামস্বরকলিত^{১৩}-মগ্নোহন্যকলহম্ ॥
- ৫৩। ন নির্বন্ধং দামোদরপদকনিষ্ঠাঙ্গুলিনখ,-দ্র্যভীনাং লাবণ্যং ভবতি চতুরাশ্রোহপি চতুরঃ।
তথাপি স্ত্রীপ্রজ্ঞাসুলভতরলহাদহমসৌ, প্রবৃত্তা তন্মুক্তিস্তবরতিমহাসাহসরসে ॥
- ৫৪। বিরাজন্তে যশ্চ ব্রজশিশুকুলস্তেয়^{১৪}-বিকল,-স্বয়ন্তুচুড়াগৈরুলিভিশিখরাঃ পাদনখরাঃ।
ক্ষণং যানালোক্য প্রকটপরমানন্দবিবশঃ^{১৫}, স দেবর্ষিমুক্তানপি তনুভূতঃ শোচতি ভূশম্ ॥
- ৫৫। সরোজানাং বৃহঃ শ্রিয়মশিলসম্ যশ্চ পদয়ো,-র্যযৌ রাগাঢ্যানাং বিধুরমুদবাসত্র তবিধিম্।
হিমং বন্দে নীটৈরনুচিতবিধানব্যসনিনাং, বদেবাং প্রাণান্তং দমনমনুবর্ষং প্রণয়তি ॥
- ৫৬। কুচীনাগুল্লাসৈর্মরকতময়পুলকদলী,-কদম্বাহঙ্কারং কবলয়তি যশ্চোরুয়ুগলম্।
যদালানস্তুদ্র্যতিমবললন্দে বলভূতাং^{১৬}, মদাত্তদামানাং^{১৭} পশুপরমণীচিত্তকরিণাম্ ॥

১। চিরান্মৃগ্যস্তীভিঃ পশুপরমণীভিঃ মবলাং (ঘ, ঙ); ২। লীনবপুষ্ম (ছ); ৩। সদা- (ক); ৪। সহচরি। (ক, চ, ছ, জ); ৫। উপধৃত- (ক), উপসৃত (খ, গ); ৬। -রচিতা (ক); ৭। -লহরী (ঘ, ঙ, চ); ৮। জল- (ক), জড়- (ঘ, ঙ, ছ); ৯। -লহরী- (ঘ, চ); ১০। সদা (ক), তথা (ছ); ১১। কৃতশঙ্কো (খ, গ); ১২। -জনিত- (ক); ১৩। -স্তেন- (ঝ); ১৪। -বিরসঃ (ক, গ); ১৫। বলবতাং (ক, ছ, জ, ঝ); ১৬। বলাহুদামানাং (ক), মদাত্তদামানাং (চ)।

- ६१ । सखे ! यस्याभीरीनयनसफरीजीवनविधौ, निदानं गाञ्जीर्याप्रसरकलिता नाभिसरसौ ।
वतः कल्लशार्दो सनकजनकोऽपत्तिवड्डी, -गाञ्जीरान्तःकक्काधतुवनमस्तोःरुहमभुत् ॥
- ६२ । द्युतिं धत्ते यश्च त्रिबलितिकासङ्कटतरुं, सखे ! दामश्रेणीङ्गणपरिचयाभिज्जमुदरम् ।
यशोदा यशान्तः स्वरनरभुज्जैः परिवृतं, मुखद्वारा वारद्वयमवलूलोके त्रिभुवनम् ॥
- ६३ । उरौ यश्च स्फारं स्फुरति वनमालावलयितं, वितन्वानं तन्नीजनमनसि सद्यो मनसिजम् ।
मरीचिभिर्धाम्नि रविनिवहतूल्योऽपि बहते, सदा खद्योताभां भुवनमधुरः कौस्तुभमणिः ॥
- ६४ । समस्तान्मूलद्वलभितुपलसुस्तयुगलं, -प्रभाजैत्रं केशिद्विज्जुलितकेयूरनलितम् ।
स्मरकाम्यादोपापीपटलहृत्कर्णग्रहपरं, भुज्जदम्भं यश्च स्फुटस्वरभिङ्गः^१ विजयते ॥
- ६५ । जिहीते सात्राज्यं जगति नवलावण्यलहरौ, -परौपाकशान्तुर्दितमदनावेशमधुरम् ।
नटद्वेषवल्लीकं श्वितनवसुधाकेलिसदनं, स्फुरन्मुक्तापङ्क्तिप्रतिमरदनं यश्च वदनम् ॥
- ६६ । किमेभिर्व्याहारैः कलय कथमपि स्फुटमहं, सखे ! निःसन्देहं परिचयपदं केवलमिदम् ।
परानन्दो यस्मिन्नयनपदवीभाजि भविता, त्वया विज्जातव्यो मधुररव ! सोऽहयं^२ मधुरिपुः ॥
- ६७ । विलोकैथाः कृष्णं मदकलमरालीरातिकला, -विदध ! व्यामुष्णं यदि^३ पुरवधुवैभ्रमभरैः ।
तदा नाम्नां ग्राम्याः श्रेवणपदवीं तस्य गमयेः, सुधापूर्णं चेतः कथमपि न तत्रेण मृगयते ॥
- ६८ । यदा वृन्दारण्यस्मरणलहरौहेतुरमलं^४, पिकानां वेवेष्टिं प्रतिहरितमुच्छेः कुञ्जरुतम् ।
बहन्ते वा वाताः स्फुरितगिरिमल्लीपरिमला^५, -सुन्दैवास्माकौनां गिरमुपहरेथा मुरभिदि ॥
- ६९ । पुरा तिष्ठन् गोष्ठे निखिलरमणीभ्यः प्रियतरा, भवान् यस्यां गोपीरमण ! विदधे गौरवभरम् ।
सखी तस्या विज्जापयति नलिता धीरललित ! प्रणम्य श्रीपादान्मुज्जकनकपीठोपरिसरे ॥
- ७० । प्रयत्नादावालां नवकमलिनीपल्लवकुलैः, -स्वया भूयो यस्याः कृतमहह संवर्द्धनमभुत् ॥
चिरादुधोभारास्फुरणगरिमार्कान्तजघना, वधुव प्रेष्टोही मुरमथन^६ ! सेयं कपिलिका ॥
- ७१ । समीपे नीपानां त्रिचतुरदला हस्त गमिता, त्वया माकन्दश्च प्रियसहचरौभावनियतिम् ।
इयं सा वासन्ती गलदमलमाध्वीकपटनी, -मिवादग्रे गोपीरमण ! रुदति रोदयति नः ॥
- ७२ । प्रसूतो देवक्या मुरमथन^७ ! यः कोऽपि पुरुषः, स जातो गोपालाभ्युदयपरमानन्दवसतिः ।
धृतो यो गान्दिन्या कठिनज्जठरे सम्प्रति ततः, समस्तदेवासुं शिव शिव गता गोकुलकथा ॥
- ७३ । अरिष्टेनाहूताः^८ पशुपत्सुदृशो यान्ति विपदं, तृणवर्त्ताक्रान्त्या रचयति भयं चत्वरचयः ।
अमी व्योमीभूता व्रजवसतिभूमिपिसरा, बहन्ते नस्तापं मुरहर ! विदुरं त्वयि गते ॥
- ७४ । त्वया नागसुव्यं कथमिह^९ हरे ! गोष्ठमधुना, लताश्रेणी वृन्दावनभुवि यतोऽहंभुद्विमगयी ?
प्रसूनानां गङ्गां कथमितरथा वातनिहितं, भुज्जं सद्यो गूह्यां बहति निवहो गोपसुदृशाम् ?
- ७५ । कथं सञ्ज्ञेहस्माभिः सह समुचितः सम्प्रति हरे ! वयं ग्राम्या नार्थास्तुमसि नृपकन्यार्चितपदः ?
गतः कानो यस्मिन् पशुपरमणीसङ्गकृते, भवान् व्यगुप्तस्यो तमसि गृहवाटीविटपिनः^{१०} ॥
- ७६ । वयं त्यक्ताः स्वामिन् ! यदिह तव किं दूषणमिदं, निसर्गः श्यामानामयमतितरां दुष्परिहरः ?
कुहुकैरैरुण्ठावधि सहनिवासां परिचिता, विश्वज्यन्ते सद्यः कलितनवपङ्केर्बलिभुजः ॥

१ । स्फुटमगुरुगङ्गा (छ) ; २ । मधुरमधुरोऽहयम् (छ) ; ३ । यद्- (छ) ; ४ । -रमणं (क) ; ५ । -प्रविमला-
(ग) ; ६ । मधुमथन (छ) ; ७ । मधुमथन (क, छ) ; ८ । अरिष्टेनोद्धृताः (घ, ङ) ; ९ । कथमपि (घ, ङ) ;
१० । -विटपिनि (क, घ, ङ, छ, ज) ।

- ৭৩। অয়ং পূর্বে। রজঃ কিল বিরচিতো^১ যস্য তরসা, রসাদাখ্যাতব্যং পরিকলয় তন্নাটকমিদম্ ।
ময়া প্রষ্টব্যোহসি প্রথমমিতি বৃন্দাবনপতে ! কিমাহো রাধেতি স্মরসি কৃপণং^২ বর্ণয়ুগলম্^৩ ?
- ৭৪। অয়ে কুঞ্জজ্যোতীকুহরগৃহমেধিন্ ! কিমধুনা, পরোক্শং বক্ষ্যন্তে পশুপরমণীদুর্নিয়তয়ঃ ?
প্রবীণা গোপীনাং তব চরণপদ্মেহপি^৪ তমনাঃ, যযৌ রাধা সাধারণসমুচিতপ্রপ্লবদবীম্ ॥
- ৭৫। ত্বয়া গোষ্ঠং গোষ্ঠীতিলক ! কিল চেদ্বিস্মৃতমিদং, ন তুর্গং ধুমোর্গাপতিরপি বিধত্তে যদি কৃপাম্ ।
অহবৃন্দং বৃন্দাবনকুসুমপানীপরিমলে,-তু^৫ রালোকং শোকাস্পদমথ^৬ কথং নেম্মতি সখী ?
- ৭৬। তরজৈঃ কুর্বাণা শমনভাগিনীলাঘবমসৌ, নদীং কাঞ্চিদেগাষ্ঠে নয়নজনপূরৈরজনয়ং ।
ইতীবাশ্চ। দেবাদভিগতদশা^৭ প্রার্থনময়ীং, মুরারে ! বিজ্ঞপ্তিং নিশময়তি মানী ন শমনঃ ॥
- ৭৭। কৃতাকৃষ্টিক্রীড়ং কিমপি তব রূপং মম সখী, সক্রদৃষ্ট্য়া দূরাদহিতহিতবোধোজ্জিতমতিঃ ।
হতা সৈয়ং^৮ প্রেমানলমনুবিশস্তী সরভসং, পতঙ্গীবাশ্চানং মুরহর ! মুছর্দাহিতবতী ॥
- ৭৮। ময়া বাচ্যং কিংবা ত্বমিহ নিজদোষাৎ পরমসৌ, যযৌ মন্দা বৃন্দাবনকুমুদবক্সো ! বিধুরতাম্ ।
যদর্থং ত্বুঃখাগ্নির্দহতি হি^৯ তমত্চাপি হৃদয়া,-ম্ন যস্মাদ্ভ্রম্বেধা লবমপি ভবন্তং দবয়তি ॥
- ৭৯। ত্রিবক্রাহো ধন্যা হৃদয়মিব তে স্বং বপুরিয়ং^{১০}, সমাসাত্ত স্মৈরং যদিহ বিলসন্তী নিবসতি ।
ধ্রুবং পুণ্যভ্রংশাদজনি সরলেয়ং মম সখী, প্রবেশস্তত্রাসীৎ^{১১} ক্ষণমপি যদশ্চ। ন স্নলভঃ ॥
- ৮০। কিমাবিষ্টা ভূতেঃ সপদি যদি বাক্রুরফণিনা, ক্ষতাপস্মারেন চ্যুতমতিরকস্মাৎ কিমপতৎ ?
ইতি ব্যগ্রৈরশ্চ। গুরুভিরভিতো বেণুনিদ^{১২}, -শ্রবাদ্ভিজপ্টায়াং^{১৩} মুরহর ! বিকল্পা^{১৪} বিদধিরে ॥
- ৮১। নবীনেয়ং সম্প্রত্যকুশলপরীপাকলহরী, নরীনর্তি স্মৈরং মম সহচরীচিতকুহরে ।
জগন্নেত্রশ্রেণীগমধুর ! মথুরায়াং নিবসত,-শ্চিরাদার্তা বার্তামপি তব^{১৫} যদেষা ন লভতে ॥
- ৮২। জনান্ সিদ্ধাদেশান্ নগতি ভজতে মান্নিকগণান্, বিধত্তে শুশ্র্বামধিকবিনয়েনৌষধিবিদাম্ ।
ত্বদীক্ষাদীক্ষায়ে পরিচরতি ভক্ত্যা গিরিসূতাং, মনীষা হি ব্যগ্রা কিমপি স্মুখহেতুং^{১৬} ন গনুতে ॥
- ৮৩। পশুনাং পাতারং ভুজগরিপুপত্রপ্রণয়িনং, স্মারোদ্বিক্রীড়ং নিবিড়যনসারদ্যুতিহরম্ ।
সদাভ্যর্গে নন্দীশ্বরগিরিভুবো রঙ্গরসিকং, ভবন্তং কংসারে ! ভজতি ভবদাষ্ট্যে মম সখী ॥
- ৮৪। ভবন্তং সমস্তা বিদলিততমালাঙ্কুররসৈ,-বিলিখ্য ত্রভঙ্গীকৃতমদনকোদণ্ডকদনম্ ।
নিধাস্যন্তী কণ্ঠে তব নিজভূজাবল্লিরিমসৌ, ধরণ্যামুন্মীলজ্জড়িমনিবিড়ঙ্গী বিলুঠতি ॥
- ৮৫। কদাচিম্মুঢ়েয়ং নিবিড়ভবদীয়-স্মৃতিগদা^{১৭}, -দমন্দাদাত্মানং কলয়তি ভবন্তং মম সখী ।
তথাস্মা রাধায়া বিরহদহনাকল্লিত^{১৮}-ধিয়ো, মুরারে ! ত্বুঃসাধা ক্ষণমপি ন বাধা বিরমতি ॥
- ৮৬। ত্বয়া সন্তাপানামুপরি পরিমুক্তাপি রভসা,-দিদানীমাপেদে তদপি তব চেষ্টং প্রিয়সখী^{১৯} ।
যদেষা কংসারে ! ভিত্তুরহৃদয়ং ভ্রামবয়তী, সতীনাং মৃদ্বল্যা ভিত্তুরহৃদয়াভূদনুদিনম্ ॥
- ৮৭। সমক্ষং সর্কেষাং নিবসসি^{২০} সমাধিপ্রণয়িনা,-মিতি শ্রুত্বা নূনং গুরুতরসমাধিং কলয়তি ।
সদা কংসারাতে ! ভজসি যমিনাং নেত্রপদবী,-মিতি ব্যক্তং সজ্জীভবতি যমমালম্বিতুমপি ॥

১। পরিচিতো (ক); ২। হত কিং (ক), হতকং (ঘ), বত কিং (ঙ); ৩। কর্ণয়ুগলম্ (গ); ৪। চরণপদ্মেহপি যদিয়ং (ক, ঘ, ঙ, চ, ছ, ঝ); ৫। শোভাস্পদমিব (ক); ৬। হতশেষং (খ); ৭। বিকসতি (ক); ৮। তব হৃদয়তুল্যাং নিজবপুঃ (ঘ, ঙ); ৯। তত্রাত্ত্বং (ক); ১০। গুরুভিরভিতঃ কৌচকরব- (ক, ঘ); ১১। -শ্রবাদ্দমন্দায়াং (ক, ঘ); ১২। বিকল্পা (ক), বিজলা (ছ); ১৩। বত (ছ); ১৪। শুভহেতুং (ক, ঘ, ঙ, জ); ১৫। -বশাং (জ, ঝ); ১৬। বিরহ-কশনাকল্লিত- (ঘ), বিরহদহনাকল্পিত- (ঙ, ছ); ১৭। মম সখী (চ, ছ); ১৮। বিহরসি (ক, ঘ, ঙ, চ, ছ, জ, ঝ) ।

- ८८ । मुरारे ! कालिन्दीसलिलचलदिन्द्वीवररुचे ! मुकुन्द ! श्रीवृन्दावनमदन ! वृन्दारकमणे !
ब्रजानन्दिभ्रमन्दीश्वरदयित ! नन्दाश्रुज ! हरे ! सदेति क्रन्दन्ती परिजनशुचं कन्दलयति ॥
- ८९ । समन्ताद्रुतुगुस्तव विरहदावाग्निशिखाया, कृतोद्देगः पङ्काशुगमृगयुवधव्यातिकरैः ।
तनुभ्रुतं सद्यः-सुखवनमिदं हास्यति हरे ! हठादद्य श्वा वा मम सहचरी-प्राणहरिणः ॥
- ९० । पयोरारोशिश्वीतत्रिषि हिमकरोत्तुसमधुरे ! दधाने दृगुश्रुत्या^२ स्मरविजयि रूपं मम सथी ।
हरे ! दन्तशान्ता भवति तदिमां कि प्रभवति, स्मरो हस्तं किञ्च व्यथयति भवानेव कुतुकौ ॥
- ९१ । विजानीषे^३ भावं पशुपरमगीनां यद्रूपते^४ ! न जानीमः कस्मान्नुदपि वत मायां रचयसि^५ ।
समन्तादध्याश्रुं यदिह पवनव्याधिरलप, दलादश्राश्वेन व्यसनकुलमेव द्विगुणितम् ॥
- ९२ । गुरोरनुत्वेवासौ स भजति यदूनां सचिवतां, सथी कालिन्दीयं किल भवति कालश्रु भगिनी ।
भवेदन्तः को वा नरपतिपुरे मत्परिचितो, दशामश्राः शंसन् यदुतिलक ! यस्वामनुनयेत् ?
- ९३ । विशीर्णाङ्गीमन्त्र^६-बिलुठनादुत्कलिकया, परीतां भूयश्रा^७ सततमपराग-व्यातिकराम् ।
परिध्वस्तामोदां विरगितसमन्तलिकुतुकां, विधो ! पादस्पर्शादपि सुखय राधा-कुमुदिनीम् ॥
- ९४ । विपन्तिभ्यः प्राणान् कथमपि भवत्सङ्गमसूख, स्पृहाधीना शौरे ! मम सहचरी रक्षितवती ।
अतिक्रान्ते सम्प्रत्यानदिदिवसे जीवन्विधो, हताशा निःशङ्कं वितरति दृशो चूत-मुकुले ॥
- ९५ । प्रतीकारारुन्तुप्रथमतिभिरुत्तुपरिणते^८,-विमुक्ताया व्यक्तस्मरकदनभाजः परिजनैः ।
अमुष्मन्ती सङ्गं कुवलयदृशः केवलमसौ, वलादद्य प्राणानवति भवदाशा-सहचरी ॥
- ९६ । अये रासक्रीडारसिक ! मम सथां नवनवा, पुरा वद्धा येन प्रणयलहरी हस्त गहना ।
स चेन्मुक्तापेक्षसुमसि^९ धिगिमां तुलशकलं, यदेतश्रा नासानिहितमिदमश्रापि चलति ॥
- ९७ । मुकुन्द ! आस्ताङ्गी किमपि यदसंकल्पितशतं, विधेते तद्वक्तुं जगति मनुजः कः प्रभवति ?
कदाचित् कल्याणी बिलपति यदुत्कृष्टमति, सुदाख्यामि स्मामिन् ! गमय मकरोत्तुस-सविधम्^{१०} ॥
- ९८ । अद्युं कोहपि प्रेमा मयि मुररिपोर्यः सथि ! पुरा, परां^{११} धर्मापेक्षामपि तदवलम्बादलघयम् ।
तथेदानीं हा धिक् समजनि तटस्थः स्फुटमहं^{१२}, भजे लज्जां येन ऋणगिह पुनर्जीवितुमपि ॥
- ९९ । गरीयान् मे प्रेमा त्वयि परमिति स्नेहलघुता^{१३}, न जीविश्यामीति प्रणयगरिमाथ्यापनविधिः ।
कथं नायासीति स्मरण^{१४}-परिपाटीप्रकटनं, हरौ सन्देशाय प्रियसथि ! न मे वागवसरः ॥
- १०० । अमी कुञ्जाः पूर्वं मम न^{१५} दधिरं कामपि मुदं, क्रमालीयं चेतः सथि ! न कतिशो नन्दिभवती ?
ईदानीं पशैते युगपद्रूपतापं विदधते, प्रभो मुक्तापेक्षे भजति^{१६} न हि को वा विमुक्तताम् ?
- १०१ । यद्यो कालः कल्याण्यवकलितकेलीपरिमलां^{१७}, विलासार्थी^{१८} यस्मिन्नचलकुहरे लीनवपुषम् ।
स मां ध्रुवा ध्रुतः कृतकपटरोवां सथि ! हठा, -दकार्षीदाकर्षन्मुरसि शशिलेखाशतव्रताम् ॥
- १०२ । कदा प्रेमोन्मीलनमदिराङ्गीसमुदयं^{१९}, वलादाकर्षन्तं मधुरमुरलीकाकलिकया ।
मुञ्जर्जाम्यच्छिलीचूलुकितकुलश्रीव्रतमहं, विलोकिये लीलामद^{२०}-मिलदपाङ्गी मुरभिदम् ?

१ । मन्द- (ज); २ । उभङ्गा (छ); ३ । न जानीषे (क); ४ । यद्युगणे (क च, छ, ज, ष); ५ । तव माया रचयति (क, ज); ६ । अतुर्वन- (क, ष, छ, ज, ज); ७ । पराभूतां त्वयः (छ); ८ । परिणते- (ग); ९ । त्वमपि (क); १० । पदवीं (क); ११ । पराद् (ग); १२ । स्फुटमसौ (घ, ङ); १३ । प्रेमलघुता (ष); १४ । स्वप- (घ, ङ); १५ । अमल (क); १६ । व्रजति (छ); १७ । कल्याण्यधिकलितकेलीपरिमलो (छ); १८ । विलासार्थं (छ); १९ । कदा प्रेमोन्मीलन-पुलकविपुलाङ्गी युगदृशे (घ, ङ); २० । लीलाभर- (घ) ।

- १०३। रणदृङ्गश्रेणीसुहादि शरदारसुप्तमधुरे, वनास्ते चास्त्रीभिः किरणलहरौभिर्धवलिते ।
कदा प्रेमोद्दण्ड-स्मरकलह-वैतण्डिकमहं, करिष्ये गोविन्दं निविड-भुजवक्रप्रणयिनम् ?
- १०४। मनो मे हा कष्टं ज्वलति किमहं हस्त करवै, न पारं नावारं सुमुखि^१ ! कलयाम्याञ्च जलधेः ।
इयं^२ वन्दे मूर्द्ध्ना सपदि तन्मुपायं कथय^३ मे, परामुष्टे यस्माद्भक्तिर्गणिकयापि क्षणिकया ॥
- १०५। प्रयातो मां हिवा यदि कठिन^४-चूडामणिरसौ, प्रयातु स्वच्छन्दं मम समयधर्मः किल गतिः ।
इदं सोढुं का वा प्रभवति यतः स्वप्नकपटी,-दिहायातो वन्दान-भुवि बलाग्नां रमयति ?
- १०६। अनौचित्यं तस्य व्यथयति मनो हस्त मथुरां, त्रमासाद्य स्वैरं चपल-हृदयं वारय^५ हरिम् ।
सखि ! स्वप्नारस्ते पुनरपि यथा विभ्रम-मदा,-दिहायातो धूर्तः क्षपयति न मे किङ्किणि-गुणम् ॥
- १०७। अयि स्वप्नो दूरे विरगत्^६ समक्षं शृणु हठा,-दविश्रक्ता^७ मा भूरिह सखि ! मनोविभ्रमधिया ।
वयस्यस्ते गोवर्द्धनविपिनमासाद्य कूतुका,-दकाण्डे यद्भुयः स्मरकलहपाण्डित्यमतनो^८ ॥
- १०८। अमर्षाङ्गावन्तीं गहनकुहरे सूचितपथां, तुलाकोटिकाणैश्चकितपदपातद्विगुणितैः ।
दिदीर्घे मां हर्षोत्तरल-नयनान्तः स कूतुकौ, न वंशीमञ्जासीद्भुवि करसरोजोद्विगलिताम् ॥
- १०९। अशक्तां गन्तव्ये कलित-नवचेलाङ्गलतया, लतानीभिः पुष्पस्मितशबलिताभिर्विरुदतीम् ।
परिहासारसुती प्रियसखि ! समालम्बितमुखीं ! अपेदे चूम्याय स्फुरदधरविस्मस्तव सखा ॥
- ११०। ततोहहं धम्मिल्ले स्वर्गित-मुरलीका सखि ! शनै,-रलीकामर्षेण त्रमदविरल-द्रुदचलम् ।
कचाकृष्टि-क्रीडाक्रम-परिचिते चौर्यचरिते^९, हरिर्लक्ष्मोपाधिः प्रसन्नमनयन्नां गिरिदरीम् ॥
- १११। कदाचिद्वासन्ती-कुहरभुवि धृष्टः सरभसं, हसन् पुष्पालम्बी स्वर्गयति कराभ्यां मम दृशौ ।
दिदीर्घो जातेर्यां गयि सखि ! उदौयाञ्जलिशिखां, न जाने कुत्रायं व्रजति कितवानां कुलशुक्रः ॥
- ११२। अतीतेयं वार्ता विरगत् पुरः पश्य सरले ! वयस्यस्ते सोहयं स्मितमधुरिमोन्मुष्टवदनः ।
भुजस्तोत्रासादभिमत-परिरुत्तरभसः, स्मरक्रीडासिद्धुः क्षिपति मयि वक्षुकुसुम् ॥
- ११३। तद्वृत्तिं त्रौडावति ! निविडमुक्तालतिकया, वधानैनं धूर्तं सखि ! मधुपुरीं याति न यथा ।
इति प्रेमोन्मीलदृशवदनुभवारूढजडिमा, सखीनामाक्रन्दं न किल कतिशः कन्दलयति^{१०} ?
- ११४। अहो कष्टं बाल्यादहमिह सखीं द्रुष्टुमदया ! मुहूर्तमनग्रन्धिं सहज-सरलां ग्राहितवती ।
तदारस्ताद्गोपीगणरतिगुरो ! निर्भरमसौ, न लेभे लूकापि त्रमलभुज-सुस्त-रभसम् ॥
- ११५। अलिन्दे कालिन्दी-कमलसूरभो कुञ्जवसते,-र्वसन्तीं वासन्ती-नवपरिमलोद्गारि-चिकुराम् ।
तद्वत्सङ्गे निद्रासुखमुकुलितान्की^{११} पुनरिमां, कदाहं सेविष्ये किशलय-कलाप-व्यजनिनी ?
- ११६। धृतानन्दां वन्दान-परिसरे शारद-निशा,-बिलासोन्नसैन श्लथित^{१२}-कवरीजृष्ट^{१३}-कुसुमाम् ।
तव स्फुटोपास्ते विनिहितभुजां गोपरमणीं^{१४}, कदा कुञ्जे लीना रहसि विहसिष्यामि सुमुखीम् ?
- ११७। विदूरादाहर्तुं कुसुममुपयामि त्रमधुना, पुरस्तीरे तीरे कलय तुलसी^{१५}-पल्लवमिदम् ।
इति व्याजादेनां विदितभवदीयस्थितिरहं, कदा कुञ्जे गोपीरमण ! गमयिष्यामि^{१६} समये ?

१। किमपि.(ग); २। अहं (च, छ, ज); ३। रचय (ज); ४। विवृणु- (ग, ष); ५। धारय (ग);
६। निवसतु (ग, ष); ७। अविश्रुता (ग, ष); ८। अकरोत् (ग, घ, च, छ, ज); ९। -रचिते (ष);
१०। तुण्डिलयति (ष); ११। तद्वत्सङ्गे लीलां मदमुकुलितान्की (ग, घ, ङ, छ, ज); १२। श्लथित- (घ, ष);
१३। -फुल्ल- (ष); १४। वल्लरीमहं (ष); १५। लवली- (ष); १६। रमयिष्यामि (ग)।

- ११८ । इति श्रीकंसारेः पदकमलयोगोकूलकथां, निवेद्य प्रत्येकं भुज परिजनैसु प्रणयिताम् ।
निजाङ्गे कादम्ब्रीसहचर ! बहन् मणुनतया, स यात्यूच्छेः^१ प्रेमप्रवणमनुजग्राह भगवान् ॥
- ११९ । मिलादभृङ्गीं हंसौरमण ! वनमालां प्रथमतो, मुदा क्षेमं पृच्छन्निदमुपहरेथा मम वचः ।
चिरं कंसारातेरुरसि सहवासप्रणयिनीं, किमेनामेणाक्षीं^२ गुणवति ! विस्मयार भवती ?
- १२० । ईदं किंवा हस्त सुरसि रसिके ! खण्डन-रुषा, परीताङ्गी गोवर्द्धनगिरि-नितम्बे मम सखी ।
भिया मन्त्रान्ताङ्गं यदिह विचकर्ष द्रुमि बलाद्, -गृहीत्वा विभ्रम्यन्नवशिथिथिखं गोकुलपतिम् ?
- १२१ । ततः सञ्जामेथाः श्रुतिमकरमुद्रामिति मुदा, भवत्यां कर्तव्याः किमिति कुशलप्रश्न-जडिमा ।
रुचिस्मेरा वा द्रुं रचयसि बलाच्छूननकला, -मपाङ्गेन स्पृष्टा सखि ! मुररिपोर्गण्डमुकुरे^३ ॥
- १२२ । निवासस्ते देवि ! श्रवणलतिकार्यामिति धिया, प्रयत्नाङ्गमेव प्रणय^४-हृदया यामि शरणम् ।
परोक्षं वृक्षीनां निभृत-निभृतं कर्णकुहरे, हरेः काकुम्भिशां कथय सखि ! राधा-विधूरताम् ॥
- १२३ । परीरञ्ज्यं प्रेमणा मम सविनयं कौस्तुभमणो, त्रवाणः कुर्वीथाः पतगवर ! विज्जापनमिदम् ।
अगाधा राधायामपि तव सखे ! विस्मृतिरभूत्, कथं वा कल्याणं बहति त्रले हि प्रणयिता ?
- १२४ । मुहुः कृञ्जकाक्षीमणिवलयमञ्जोरमुरली, -रबालक्षी जाम्यद्यूवतिकलगीतैः सुरमणे^५ !
न किं साक्षाद्भादी पुनरपि हरेस्तुगुवरसै, -रमन्मः कालिन्दीपुलिनभूवि तौर्यात्रिकभरः ?
- १२५ । नवीनस्यं कम्बो ! पशुपरमणीतिः परिचयं, न मंसै राधया गुणगिरिमगक्षेहपि न कृती ।
तथापि द्वां याचे हृदयनिहितं दोहदमहं, बहन्ते हि क्लांते प्रणयमवदात-प्रकृतयः ॥
- १२६ । गृहीत्वा गोविन्दं जलद्विह्वयानन्दन ! सखे ! सुखेन श्रीरुन्दावन-परिसरे नन्दतु भवान् ।
कथं वा ते गोर्ध्रं भवतु दयितं हस्त बलवान्, यदेतस्मिन् वेणोजयति चिरसौभाग्य-महिमा ?
- १२७ । इति प्रेमोद्गार-प्रभवमनूनीय^६ क्रमवशां, परीवारान् ज्ञातनिश्चयति चाणूरुमथने^७ ।
पुनः कोपोद्धिन्म^८-प्रणयचट्टलं तस्य निकटे, कथामाचक्षीथा दशभिरवतारैर्विलसिताम् ॥
- १२८ । ग्रहीतुं द्वां प्रेमामिष-परिवृतं चित्तवडिणं, महामीनं क्षिप्रं गृहीत रसपूरे मम सखी ।
निबेकाथ्यं छिन्ना गुणमथ तदग्रसि भवता, हताशेयं किंवा शिव शिव विधातुं प्रभवति ?
- १२९ । वराकीयं दृष्ट्वा सुभग ! वपुषो विभ्रमभरणं, तवाभ्यर्णं भेजे परमकुतुकोलासितमतिः ।
तिरोधाय स्वाङ्गं प्रकटयसि यस्य कठिनतां, तदेतत् किं न श्चात्रव कमठ-मूर्तेः^९ समुचितम् ?
- १३० । सदा कंसाराते ! स्फुरति चिरमञ्चापि भवतः, स्फुटं क्रोडाकारे वपुषि निविड-प्रेमलहरी ।
वतः सा सैरिक्की मलयरुह-पङ्कप्रणयिनी, द्रुया क्रोडीचक्रे परमरभसादाद्भ्रमयिता ॥
- १३१ । चिरादभृङ्गता नरहरिमयी मूर्तिरभित, -सुदीयो व्यापारस्तव हि न यथो विस्मृतिपथम् ।
निनीत-प्रह्लादद्विगिह परमत्करचरित, -प्रयुक्तो^{१०} यद्भुयः परहृदयभेदं जनयसि ॥
- १३२ । यदाज्ञानं दर्पादगणितगुरुवामन ! मुदा, मनोवाञ्छे^{११} नाट्यं द्रुमि बलिताया कल्पितवती ।
प्रपेदे तस्येदं फलमुचितमेव प्रियसखी, विदूरे यं क्षिप्त्वा व्यासनकुल^{१२}-पाशैर्निगडिता ॥

१ । स वत्यूच्छेः (घ, ङ), स यामुच्छेः (छ, ज); २ । किमेणाक्षीं गोपीं (छ); ३ । गण्डुकुहरे (थ);

४ । प्रवण- (क); ५ । -युवतिकलगीतः सरमणः (छ); ६ । -प्रवणमनूनीय (घ, ङ); ७ । -दमने (घ, ङ);

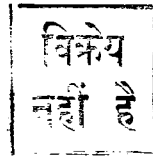
८ । प्रेमोद्धिन्म- (क); ९ । कठिनमूर्तेः (क); १० । -प्रयुक्तो (च, छ, ज); ११ । मनोवाञ्छे (घ, च, छ);

१२ । व्यासनमय- (छ) ।

- ১৩৭। ইয়ং নাথ! তুরা ভৃগুপতনমাকাঙ্ক্ষতি ততো, যদস্থ্যং কাঠিগ্য়ং তব সমুচিতং তদভৃগুপতেঃ।
ইয়ং তে দুর্বেদাধা কৃতিরথ ভবদ্বিস্মৃতিপথং, যতো জাতঃ সাক্ষাদ্গুরুরপি স নন্দীশ্বরপতিঃ ॥
- ১৩৪। নিরানন্দা গাবশ্চিরমুপহতা দুষণকুলৈঃ, খরায়ন্তে সতো রঘুতিলক! গোবর্দ্ধন-তটাঃ।
বিরাধজ্জং ঘোষো ব্রজতি ভবদীয়-প্রবসনা,-দিদানীং মারী চ ক্ষুটমিহ নরীশক্তি পরিতঃ ॥
- ১৩৫। প্রপন্নঃ কালোহয়ং পুনরুদায়তুং রাস-ভজনে,-বিলাসিন্নতাপি ক্ষুটমনপরাদা বয়মপি।
বিতম্বানঃ কান্তিং বপুষি শরদাকাশ-বনিতাং, কথং ন জ্জং সৌরধবজ! ভজসি বৃন্দাবনমিদম্? ॥
- ১৩৬। ন রাগং সর্বজ্জ! ক্চিদপি বিধন্তে রতিপতিং^১, মুছদেষ্টি জোহং কলয়তি বলাদিষ্ট-বিধয়ে^২।
চিরং ধ্যানাসক্তা নিবসতি সদাসৌ গতিরতি,-স্থথাপ্যস্থাং হংহো সদয়হৃদয়স্থং ন দয়সে ॥
- ১৩৭। পরিক্লেশ-য়েচ্ছান্ সমদমধুপালী-মধুরয়া, নিকুলন্ত্ নেত্রান্ত-প্রণয়রচনা-খড়গ-লতয়া।
ত্য়মাঙ্গলঃ কল্লিন্দিহ চতুরগোপাহিতরুচিঃ, স্বদেশং কুর্বাথাঃ পরিমুদিতধীরাধিকমিদম্^৩ ॥
- ১৩৮। ইতি প্রেমোদঘাট^৪-স্থপুটিত-বচোভঙ্গিরখিলং, ত্য়মাবেত^৫ ক্লিষ্টম্মুখপরিসরো লোচনজলৈঃ।
ততো গোবিন্দস্য প্রতিচরণ^৬-মাধবীকপদবী,-মুপাসীনো দৃগন্ত্যাং ক্ষণমবদধীথাঃ খগপতে! ॥
- ১৩৯। প্রণেতব্যো দৃষ্টেরনু ভবপথং নন্দতনয়ো, বিদেয়া গোপীনাং স্মরপরিবর্তানামুপকৃতিঃ^৭।
ইয়ং বামৈর্গম্যা চতুর! মথুরাপি ত্রিচতুরৈ,-রিতি দ্বৈধং নান্তঃ কলয় কলহংসী-কুলপতে! ॥
- ১৪০। অপূর্বা যস্তান্তবিলসতি মুদা^৮ সারস-রুচি,-বিবেল্লুং শক্যেতে সপদি মিলিতে যেন পয়সী।
কথঙ্কারং মুক্তো ভবতু ভবতস্তস্য কৃতিনো, বিলম্বঃ কাদঙ্গীরমণ! মথুরাসঙ্গমবিদৌ? ॥
- ১৪১। প্রপন্নঃ প্রেমাংগং ভগবতি সদা ভাগবতভাক্, পরাচীনো জন্মাবধি ভবরসাদ্ভক্তিমধুরঃ।
চিরং কোহপি শ্রীমান্ জয়তি বিদিতঃ সাকরতয়া, ধুরীগো ধীরাগামধি^৯-ধরণি বৈয়াসকিরিব ॥
- ১৪২। রসানামাধারেরপরিচিতদোষঃ সহৃদয়ে,-মুরারাতোঃ ক্রীড়াবলি-নিবিড়রূপার্পিতগুণঃ^{১০}।
প্রবন্ধোহয়ং বন্ধোরখিলজগতাং তস্য সরমাং^{১১}, প্রভোরন্তঃ সান্ত্রাং প্রমদলহরীং পল্লবয়তু ॥

ইতি শ্রীশ্রীল-রূপগোস্বামি-প্রভুপাদ-বিরচিতং হংসদূতম্ কাব্যং সমাপ্তম্।

পরিশিষ্টম্

একোনসপ্ততিতমাং পরমধিকঃ শ্লোকঃ ক্চিৎ -

যদাস্থায়ি ভ্রাতব্রজবরবধুকেলিসুহৃদ।
তদারণ্যং ঘোরং যদপি নবমৌধং ব্যজয়ত।
তদেবাস্ত্যাং ভাবদগতবতি মুরারৌ মধুপুরীং
স্বকীয়াগারং নো গিলিতুমভিধাবত্যবিরন্তম্ ॥

১। নরপতিং (গ); ২। -বিষয়ে (ছ); ৩। প্রতিমুদিতমারাদিতমিমাং (ঘ, চ); ৪। প্রেমোদঘাট (ঝ)
৫। সমাবেত (ছ); ৬। প্রতিবচন- (চ, ছ, জ, ঝ); ৭। ভুবনমহিতানামুপকৃতিঃ (ঘ, ঙ, চ, ছ, জ); ৮। সদা
(ছ, জ); ৯। বীরাগামধি- (খ, গ, ঘ, ঙ, চ); ১০। মুরারতি-ক্রীড়ানিবিড়-ঘটনারূপসহিতঃ (খ, গ);
১১। জগতামস্ত সহসা (ঘ, ঙ, ছ, জ, ঝ)।